Ч. 269 Пятниця 28 падолиста (10 грудня) 1897. Рік VII

Виходить у Львові що дня (крім неділь і гр. кат. сьвят) о 5-ій годині по полудни.

Редакция і Адміністрация: улиця Чарнецкого ч. 8.

Письма приймають ся лиш франковані.

Рукописи звертають ся лиш на окреме жаданє і за зложенєм оплати почтової.

Рекламациї незапечатані вільні від оплати почтової.

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Газети Львівскої“.

Передплата у Львові в бюрі дневників Люд. Пльона і в ц. к. Старостах на провінциї:
на цілий рік зр. 2·40
на пів року „ 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.

З почтовою пересилкою:
на цілий рік зр. 5·40
на пів року „ 2·70
на чверть року „ 1·35
місячно . . „ —·45
Поодиноке число 3 кр.

Промова дел. Барвіньского

на засїданю австрийскої делегациї дня 2. грудня 1897 в розправі над буджетом міністерства заграничних справ.

(Конець).

Передовсїм мушу замітити — говорив пос. Барвіньский дальше — що дійстно, як учить історния, політичні союзи не були зовсїм справою серця, не були спонукувані чувствами народів, а тверезим розумом і інтересами дотичних держав і було би дуже зле з державною політикою, колиб керманичі сеї політики мусїли поводувати ся сердечними бажанями або хвилевими чувствами поодиноких народів. Яко Русин мушу зовсїм щиро заявити, що я є противником правительственної системи в Росиї, вимірено́ї проти 20 мілїонів поселеного там українсько-руского народу, котра спиняє свобідний культурний і національний єго розвій; одпак мимо того похваляю навязанє приязних взаємин нашої держави з Росиєю, позаяк в тім бачу певну поруку загального супокою а особливо на Сходї. Сподїваю ся також, що наслїдком приязних взаємин з Росиєю буде можливо положити конець дотеперішним аґітациям відомих „спекулятивних духів“ і заводових воро хобників між руским народом і тим способом усунути ті перепони, які робили ті духи в свобіднім національнім і культурнім розвою руского народу. В тих приязних взаєминах з Росиєю не бачу так само небезпечности вмішуваня до наших внутрішних відносин політичних, як і з боку Нїмеччини або Італії. Наше правительство доволї рішуче і кріпке, щоби відперти всяке вмішуванє у внутрішні відносини політичні Австро-Угорщини, а правительства приязних нам держав занадто льояльні, щоби позваляти на таке вмішуванє, або байдужно глядїли на аґітациї спекулятивних духів.

Колиж навіть говорено про мниму побіду панслявізму або про панславістичну внутрішну політику в Австриї, то мушу се назвати що найменше невідповідним поглядом на дійстні внутрішні і заграничні відносини політичні.

Австрия дійсно заселена переважною більшостию славяньских народів, котрі бажають свобідного і самостійного національного і культурного розвою і для того домагають ся зміни конституциї, а власно рішучість, з якою вимагають сеї зміни в дусї національної рівноправности є найпевнїйшою ознакою інтересу австрийских Славян в істнованю Австриї. Ми хочемо мати відповідно устроєну Австрию, бо думаємо в нїй стало оставати. Чим красше, і свобіднїйше розвине ся політичне житє славяньских народностий в Австриї, тим скорше устане аґітация спекулятивних духів, а їх голос остане голосом в пустинї.

Винародовлюванєм розбуджує ся лише ненависть поміж народностями, а справі Нїмеччини і Европи можна найкрасше прислужити ся, коли славяньским народностям промостить ся дорогу до свобідного і самостійного розвою. Сьвідомий своєї народности Славянин є заразом сьвідомим Австрийцем, а панславізм остане мрією поміж самостійно розвитими свобідними народностями славяньскими.

Задля приязних відносин до Росиї не потребуємо отже бояти ся анї ослабленя тридержавного союза, анї вмішуваня в иньші внутрішні відносини політичні, але навпаки тим способом буде спроможно запобігти загроженю европейского супокою можливими заворушенями на Балканї і довести до заведеня відносин в Туреччинї, щоби була обезпечена особа і майно кождого.

Удержанє тревалого загального супокою є в інтересї всїх европейских держав, котрі заморска конкуренция що раз кріпше визиває до завзятої борби на економічнім полю. Зближаємо ся до кінця 19-го столїтя, доби национальних питань, а ще богато треба зробити, щоби ті питаня спокійно і успішно рішити. Справедливе розвязанє національного питаня в Австриї є тим пильнїйше, коли хочемо мати свобідну руку і бажаємо скупити свої сили до рішеня економічних і социяльно-політичних питань. Сумне економічне положенє хлїборобів і упадок дрібного промислу в цїлій Европі пре до того і мушу щиро повитати се, що мінїстер заграничних справ висунув на передний плян своєї будучої дїяльности економічну ідею і бажаю з щирого серця, щоби єму повело ся усунути тяжке економічне пересиленє в Европі, двигнути матерпяльний добробит народів і спасти їх від грізної немочи і упадку. (Славно, славно!)

6)

Чудеса сьвіта.

(Дальше).

III.

Чи земля справдї кругла і почім то пізнати. — Як Ератостенес міряв землю мисочкою. — Новійші поміри землї і метрична міра. — Почім пізнати, що земля обертає ся доокола своєї оси. — Що то вісь землї і єї бігуни.

Попереду роздивили ся ми по безмежнім просторі сьвітовім і пізнали там безлїч вселяких сьвітів; тепер обмежимо ся на наш сонїчний сьвіт і придивимо ся насампеpeд нашій землї.

Жиємо на землї, працюємо на хлїб насущний, гонимо за маєтками, славою і почестями, а серед тих заходів, бажань і надій майже не маємо часу подумати над тим, що то тота земля, яка она, та що дїє ся з нею і на нїй. День іде по ночи, а ніч по дни; сьвітло і темнота наступають на переміну по собі, а хоч то й превелике чудо, нам байдуже про него; то для нас так щоденна, так звичайна річ, що нас навіть рідко кортить здати собі з того докладну справу. Вдоволяємо ся тим, що так єсть і що нам о тім говорять якісь учені. Як колись в давних часах люди вірили кріпко в то, що земля стоїть на одні місци, а сонце, місяць і зьвізди бігають доокола неї, так ми нинї лиш повтаряємо то, що нас може учено в школї, або чого ми наслухали ся від других, і кажемо, що земля обертає ся доокола своєї оси і з того настає день і ніч.

Але чи то справдї так єсть, як нас тепер учать або як дехто говорить?

Оборот землї доокола своєї оси то велике, майже непонятне для нас чудо! Тихо тихесенько обертає ся она раз на 24 годин доокола, так тихо, що не робить найменшого шуму; так легенько, що анї трошки не затрясе ся і не дасть нам почути того своєго руху; так одностайно і правильно, що анї на малесеньку хвильку не прискорить анї не припізнить свого руху, і як обертала ся тисячі лїт тому назад, так обертає ся тепер і так буде обертати ся по дальших тисячах лїт. При тім же всїм обертає ся так скоро, що середина єї поверхні росить звиш 27 кільометрів на мінуту, значить ся, жене звиш двайцять разів скорійше, як наші найскорійші поїзди зелїзничі, а за цїлий час свого обороту видвигає нас раз до сьвітла, до сонця, раз знов відвертає від него і заносить в темноту. Щоби же той оборот нашої землї лїпше зрозуміти і поняти, треба насампеpeд придивити ся, який вид має наша земля.

Загально говорять, що земля єсть кругла майже так як куля, лиш що з двох боків єсть трохи сплощена. — Звідкиж ми то можемо знати? А може земля єсть плоска, оттак нїби як кружок? — Як би так було, то вже давно був би хтось доїхав до берега того кружка і мусїв би звідтам назад вертати ся; тимчасом же знаємо, що люди вже давно об'їздили землю доокола і нїгде не знайшли нїякого берега як на кружку. Ті, що вибирали ся в дорогу доокола землї, їхали все в одну і ту саму сторону, н. пр. на захід, а об'їхавши землю доокола, вернули відтак з другої сторони, від всходу, до того самого місця, з котрого виїхали. Так можна об'їхати хиба лиш кулю. — Ба, — скаже хтось може — а якби той кружок нашої землї був так грубий, що єго берегом можнаби спустити ся на другий бік? — Як би так було, то скоро би той кружок обертав ся, тїнь від него, яка паде від землї на місяць при затьміню місяця, не була би завсїгди лиш кругла, яка може бути лиш від кулї, але була би часом і подовгаста, така, як буває н. пр. від палицї, або може бути й від кружка, коли єго поставити боком до сонця. Тимчасом же відколи люди людьми, ще нїхто не видїв подовгастої тїни від землї на місяци, лиш завсїгди круглу, а затьміня місяця бувають преці часто і люди їх нераз видять.

Але ось ще важнїйші два докази, що наша земля мусить бути кругла як куля:

Кождий то знає, що денебудь станути на землї, всюди виглядає небо над нами як би кругла баня; оно всюди доокола нас нїби спускає ся аж до самої землї і дотикає ся до неї та при самій земли творить велике колесо, котре обнимає досить велику, кругду площу землї, котрої осередок єсть як-раз там, де ми стоїмо. Сю круглу площу землї, нїби обмежену доокола небом, називаємо **овидом** або **горізонтом** (від грецкого слова „горізейн“, що значить: „обмежати“). При сїй нагоді скажемо зараз, що місце на небі просто понад нашою головою, називаємо **наверхшком** або **зенітом**

Вісти політичні.

(До ситуациї. — N. W. Tagblatt о акциї угодовій. — Німці взяли місто Кіао-Чу в Хині.)

Нинї знов як би для відміни надходять з Відня трохи лїпші вісти о ситуациї парляментарній. Fremdenblatt констатує іменно, що мимо хвилевої безуспішности ведених переговорів в справі виясненя парляментарної ситуациї, ті переговори довели все-таки до зближеня партий у важних і практично великого значіня точках, бо як Німцї так і Чехи виступали супротив себе далеко прихильнїйше. Скоро то зближенє поглубить ся через конечне дальше опамятанє, то наконець зможе в недалекій будучности настати для правительства можність дійти до реактивованя парляменту обминаючи ті ріжницї, які ще під конець розділяли партиї від себе, а до тої цїли стремлять певно всї партиї однаково щиро.

Инакше представляють справу другі віденьскі ґазети. Ті доказують, що др. Ґавч мав заявити репрезентантам лївиці і правиці, що уважає переговори за скінчені. Після тих ґазет старає ся тепер правительство залагодити провізорию угоду з Угорщиною на власну руку на основі §. 14 а висота спільних видатків буде установлена така, яка була доси. По залагодженю провізориї угодової зберуть ся спільні Делеґациї ще раз на засїданє, але парлямент буде закритий.

N. W. Tagblatt пише так о теперішній ситуациї: Переговори в справі язиковій позістали доси безуспішні, а через то й парлямент не прийшов ще до слова. Депутация предсїдателїв клюбів опозицийних подала оногди президентови міністрів до відомости відмовну ухвалу своїх клюбів. Пополудни того дня з'явили ся ті предсїдателї знову в палаті послів, щоби там здати справу комітетови предсїдателїв о ході їх місиї. Отже правительство знає, що вся опозиция уважає недостаточними єго проекти до того, щоби она покинула своє дотеперішне становище. В четвер (нинї) около 11 год. перед полуднем має знову зібрати ся комітет предсїдателїв клюбів, а коли правительство аж до того часу не схоче дальше реаґувати на постанови Німців, тогди парлямент не збере ся вже в сїм роцї, або то буде значити, що правительство в сїй хвили не єсть в можности поробити Німцям лїпші концесиї. Але навіть і в послїднім случаю наміряє правительство, як кажуть, не дати урвати ся розпочатій акциї угодовій. Також і в кругах, що не зачисляють ся до опозиції, дають ся чути погляди, що повним вдоволенєм панів Удржаля, Брзорада і Бжезновского годї зрівноважити критичну ситуацию, в якій знаходить ся Долитавщина, а котру заінавґуровано також і по тамтім боцї Литави внесенєм нового проєкту угодового. Вже тепер скрайна лївиця в Будапештї розвиває против проєкту таку обструкцию, що і там годї буде подумати о парляментарнім залагодженю проєкту. Тепер отже в виду дальшого продовженя критичної ситуациї мають слово правительство і більшість; іменно же уважає ся тепер з більшим інтересом на становище Поляків.

Посли з опозициї позістають ще для підпираня своїх проводирів через четвер у Відни. Також і предсїдателї клюбів правиці лишають ся на своїм місци, їх скликано також на четвер а так само і парляментарну комісию Молодочехів.

З того всего виходить, що треба чекати, що ще нинїшний день принесе, а тогди аж буде можна щось певного знати о ситуациї.

З Шанґаю наспіла вість, що Німцї взяли дня 3 с. м. хіньске місто Кіао-Чу, положене 18 миль від заливу тогож імени. Двіста німецких вояків від маринарки і моряки німецкі з двома польними пушками вступили до міста без всякого опору і обсадили там вали і брами. Хіньске войско уступило ся Німцям зовсїм спокійно. Правительство німецке, як вже звістно, висилає туди більше войска і здає ся, що Німеччина хоче таки на завсїгди задержати се місто в своїх руках, та зробити там свою кольонію. Причину до занятя сего міста дало, як вже також звістно, то, що Хинцї убили двох німецких місионерів. Німеччина домагає ся тепер, щоби хіньске правительство обом убитим виставило намогильні памятники.

Новинки.

Львів дня 9-го грудня 1897.

— **Здоровлє Є. Ем. кардинала** — як могли наочно пересьвідчити ся участники теперішного синода — находить ся в досить добрім станї. Вигляд кардинала по перебутій тяжкій недузї дуже користний, можна замітити рівість і значний засіб сил. Є. Ем. кардинал по відправі молебна і промові, виголошеній досить сильним голосом, розмавляв довший час з поодинокими участниками, при чім не зраджував найменьшої утоми. Рівнож і настрій духа у Є. Еминенциї добрий, чого доказом було відфотоґрафованє по засїданю всїх присутних.

— **Читальня „Просьвіти" у Львові** (дім ч. 10 в ринку, І. поверх) устроює для своїх членів поучаючі відчити кождої недїлї по 6-ій годині вечером. Дотепер були там вже два відчити: один „Про житє і діяльність Тараса Шевченка", а другий „Про Львів і про руских князів Данила і Льва". В слїдуючу недїлю, т. є. дня 12 го с. м. буде ся читати розправи: „Про львівску Ставропигію" звістне успеньске братство церковне. Ті відчити виголошує голова читальнї і видно, що они дуже подобають ся читальникам і читальницям, бо щїльно заповняють обі читальнянї комнати і слухають радо. Читальнянний видїл запрошує всїх членів читальнї до як найгромаднїйшої участи в згаданих поучаючих відчитах.

— **Будова „Народного Дому в Коломиї"**. Дня 15 падолиста с. р. відбуло си засїданє управляючого совіта „Народного Дому в Коломиї" і на нїм — як доносить тамошна „Р. Рада" — ухвалено: Будова Дому має вже розпочати ся зараз з весною 1898 р., длятого до місяця марта треба закупити весь материял і зложити на пляц будови, аби все було під рукою і не наставала перерва в роботї. Після обчисленя будівничого будова Дому буде коштувати около 23.000 зр. без внїшної і внутрішної виправи. Совіт на згаданім засїданю ухвалив закупити 700 тисяч цеголь, 11 тисяч кільоґрамів зелїзних траверс (бальків до склепіня партеру), 1336 метрів деревяних бальків і материяли на цїлий дах. Хто з Русинів міг би доставити деревяний материял, най завчасу зголосить ся до совіта.

— **Помершний адмірал Штернек** родив ся 1829 р. в Целївци і походив зі старої чеської родини. В 1866 р. брав участь в битві під Лїсою, де яко командант корабля „Теґетгоф" затопив італїяньский корабель „Re д'Італїя". — В похоронї єго, що відбув ся вчера у Відни, взяв участь Є. В. Цїсар і богато достойників войскових і цивільних.

— **Про руский театр** пишуть з Бережан: В рядї найлучших вистав нашого театру в Бережанах належить поставити представленє з д. 30 листопада на дохід панї Лопатиньскої. Вже само імя бенефіциянтки стягнуло численну авдиторию, і то з усяких кругів. За те панї Лопатиньска постаралась о дуже гарну програму, забираючи більшу часть працї на себе. Она відсьпівала з „Фавста"

(„зеніт" єсть слово арабске). Чим де висше станемо на земли, н. пр. на якімсь горбі, на високій горі або на вежи, тим дальше видимо, тим більший стає овид. Отже той овид єсть завсїгди круглий, де небудь станемо, а то лиш длятого, що й земля єсть кругла, бо лиш на кули може овид бути круглий.

Хто коли мав нагоду їздити далеко з півночи на полудне, або на відворот, з полудня на північ, той міг переконати ся, що чим дальше їхати, то в ночи що раз инші зьвізди показують ся на небі. Найлїпше то видко по т. зв. північній або полярній зьвіздї, котру у нас ще добре видко, але котрої на полудни люди вже не видять. Ту північну зьвізду, про котру ще пізнїйше прийде ся нам говорити, легко вишукати на небі. Громаду зьвізд на північнім небі, звану великим возом (або також „великим медведем"), знає богато людий: чотири великі ясні зьвізди творять нїби чотири колеса від воза, а три дальші зьвіздиколо них то нїби дишель. Отже коли через дві зьвізди (задні колеса воза) подумати собі просту лінію, пять разів так довгу, як далеко ті нїби колеса від себе, то на кінци тої лінії покаже ся ясна зьвізда, котру називаємо північною, або полярною. Та зьвізда належить до другої громади, званої малим возом (малим медведем), а дуже подібної до великого воза, бо має так само чотири зьвізди нїби колеса і три зьвізди в дишли, лиш дишлем обернена в противну сторону як великий віз. На кінци дишля в малім возї єсть отже як-раз та північна зьвізда. Длячого она називає ся північною, — се зараз побачимо.

Хто їде з півночи на полудне, то видить, як вже сказано, що раз то нові зьвізди, а коли зважає пильно на згадану північну зьвізду, то видить, як она що раз більше спускає ся в долину до овиду: на конець, коли вже заїхати досить далеко на полудне, північна зьвізда щезне десь під овидом і єї вже не видко на небі. Противно же, коли їхати з полудня на північ, то згадана північна зьвізда виринає нараз з під овиду і чим дальше їдемо на північ, тим більше она піднимає ся в гору, аж наконець, як би ми виїхали аж на сам північний бігун, то там побачили би ми, що она стоїть нам просто над головою, отже саме в навершку або в зенітї. Позаяк земля сим своїм боком, котрий називаємо „північним бігуном", єсть звернена до тої зьвізди, то й ту зьвізду називаємо північною, або полярною від грецкого слова „поль" що значить: „бігун").

Що-ж з того виходить? Як би земля не була округлою, як куля, лиш плоскою, н. пр. як кружок, то ми куди би й не поїхали, виділи би всюди всї зьвізди від разу на небі, зьвізда полярна не могла би нам щезати в очий, ми виділи би єї завсїгди і всюди. Але що земля єсть кругла, то чим дальше поїдемо, она своєю круглавостию заступає нам зьвізди на небі і длятого ті щезають перед нашими очима. Як у нас в північної части землї видко таку красну громаду зьвізд на небі, як Оріон, (в котрім суть три ясні зьвізди, звані „косарями"), так само з полудневої части землї видко дуже красну громаду зьвізд, звану „полудневим крестом". Ми тої громади не видимо, а люди, що жиють на полудни, не видять нашого Оріона. Як би земля не була кругла, лиш плоска, то ми могли би з кождого кінця єї видїти відраву обі ті громади зьвізд.

Можна би навести ще кілька доказів на то, що земля єсть кругла, от н. пр. такий, що прецї і сонце і місяць та й другі зьвізди суть круглі, або той, що коли здалека доходимо до якихсь високих предметів, видимо насамперед лиш їх вершки, відтак середину і аж наконець їх спідну часть, отже вже цїлі предмети. Але найважнїйшим доказом єсть той, що землю поміряно, а поміри показали, що она єсть дійстно кругла, а до того ще й на двох боках трохи сплощена. Помірятя землю і переконати ся тим, що она дійстно кругла, не так легко, як кому би то здавало ся, отже й не легко розповісти як то робить ся; длятого будемо старати ся показати лиш один найпростїйший спосіб, але й до того мусимо насамперед подати потрібну коротеньку науку.

Коли земля єсть дійстно кругла, то, як би єї розрізати по половинї через саму середину, так н. пр. як яблоко, на єї прорізї показалось би очевидно колесо. Отже треба би насамперед виміряти обем того колеса. Але землю годї розрізувати, та й не потреба, бо вже знаємо, що она кругла; досить буде виміряти зверха обем того колеса, яке іде через саму середину землї. Ба, але як єго виміряти, коли прецї годї всюди ходити з мірою почерез гори і море та міряти. Того й не потреба, бо досить виміряти лиш якусь часть того колеса, а вже з тої части можна відтак обчислити й цїле колесо. Однакож до того потреба знати, як обчисляє ся колесо і яка міра до него. Щоби то врозуміти, подумайте собі яке небудь колесо, або кружільце. В самій серединї колеса або кружільця єсть єго осередок, а бік того колеса називає ся єго обемом. Той обем колеса, все одно, чи оно велике, чи мале, ділимо на 360 частий, котрі називаємо степенями. Буде колесо більше, то будуть і степенї більші; буде колесо менше, то будуть і степенї менші, але буде їх лиш 360. Степенї же можна вж

партию при скарбі, „Рідний край“ з Мініон“ і дует з „Травіяти“ у відповідних уборах та серед повної сценічної обстанови. Відтак відограно штуку „Перше повмирали, потім ся побрали“ з таким житєм, що навіть ті, що не розуміли нашої мови, з великим занятєм дивили ся і слухали. Вечір розпочало „Завіщанє“ Вербицкого, на мішаний хор з баритоновими солями, що їх прекрасно відспівав п. Рубчак. Він поруч пані Лопатиньскої найлучша сила вокальна нашого театру, а кромі того у него і рухи гарні і вигляд добрий. Публика повитала сердечно его поворот з війска на сцену і оплескувала его щедро. Паню Лопатиньску, кромі нєумовкаючого брава, нагороджено великим „снопом“ із живих розкішних цьвітів,

— Застрілив ся вояк 30-го полку піхоти в каменици при улици Копєрника ч. 9, де оставав на услузї у офіцира Прохаски. Самоубийства доконав револьвером, котрий завсїгди висїв набитий над ліжком его пана. Причиною самоубийства була безвзаїмна любов до служниці Ганї. Ганя не тілько, що не відчувала до него нїякої симпатиї, а ще кпила собі з его любови. В додатку два дни перед катастрофою покинула она службу, а залюблений вояк не знав відтак, куди еї шукати. Ся подія так сильно поділала на него, що з розпуки заподіяв собі смерть.

— Крадежи у Львові. В ночи на середу розбили невислїджені злодії два замки в склепі Авраама Лязера годинникаря при ул. Баторого ч. 14 у Львові і украли з шафи склепової 20 срібних годинників вартости 250 зр. Сторож тої камениці, пробудивши ся, бачив як утїкали якісь вояки, котрі імовірно допустили ся крадежи, але дігнати їх вже не міг. — Вчера в саме полудне вломили ся два звісні львівскі злодії Гловацкий і Казик до мешканя при ул. Біжничій ч. 10. Они дістали ся зі стайнї на стрих, а звідтам виломили мур до мешканя і украли ріжні річи вартости 50 зр. Поліцийні агенти вислїдили злодіїв і они вже сидять замкнені.

— Метеор. Одескі ґазети доносять, що в часї їзди парохода „Херсон“ з Батума до Новоросийска, оглядали подорожні з „Херсона“ величавий метеор, котрого промір був рівний четвертій части видимого проміра сонця. Метеор кидав таке сильне сьвітло, що від него падала навіть тїнь на небо, при чім сьвітло було подібне до сьвітла Аверівских ламп. Метеор видко було цїлої чверть мінути.

— За дві години ґазета з дерева. Фабрикант паперу в Ельфенталь в Бавариї, доказав сими днями великої штуки. Запросивши богато гостий, велїв він зрубати дерево, котре зараз порізали машини на дрібні дощинки. Ті дощинки переробила машина на масу, з котрої до двох годин вироблено папір, а за 25 мінут була вже на тім папері напечатана ґазета. Таким способом дерево перемінило ся за 2 години і 25 мінут в ґазету. Присутний нотар списав о тім зараз протокол на вічну память.

— Помер Василь Коцко, емеритований секретар староства, в Дрогобичи, дня 24-го падолиста с. р.

Штука, наука і література.

— Наша Монархія. (Unsere Monarchie.) Австрийскі краї коронні в часї 50 лїтного ювилею пановання Єго Величества. Накладом Юрия Шелїньского. Ц. к. придворна книгарня. Вийшов 11-ий зошит того видавництва і містить в собі репродукциї видів з Побережа (вид міста Горициї, замок Двіне, долина ріки Сочі, стара і нова Поля, памятники Полї, види Триєсту, замок Мірамаре, печери сьв. Канцияна, Аббация і Люссінпіккольо, Ґрадо і Аквілея, Пізіно, Сан Стефано і міста Істриї). Літературну часть редаґувала звісна писателька Мария Лякрома.

— „Дзвінка“ ч. 23 з дня 5 грудня містить: Казку Марка Черемшини „Незабудка“; — продовжене повісти Г. Мальота „Без родини“; — докінчене оповіданя Стефана Пятки „Несамовитий пан“; — дальшу часть „Учених розмов Никольця з татком“ (докінчене про Панька Кулїша та початок про Опанаса і Марию з Вилиньских Марковичів) Остапа Макарушки і початок народного оповіданя Миколи Цьвіта-Колядиньского про Омелька Кульгу. До того оповіданя додана й ілюстрация „Омелько Збруй під мостом“.

Телеґрами.

Берлин 9 грудня. Контр-адмірал кн. Генрих, брат цїсаря нїмецкого, відплив вчера з войском до Хіни. Приготовленя до дальшої висилки войска на далекий Всхід роблять ся з великим поспіхом. На разї хоче Нїмеччина забезпечити собі лиш залив Кіао-Чу.

Брукселя 9 грудня. Наспіла вість, що жителї коло жерел Ніля вирізали француску експедицию під проводом майора Маршавда.

За редакцию відповідає: **Адам Креховецкий.**

міряти мірою довготи; дуже великі степенї можна н. пр. поміряти на милї або кільометри. Половина обему колеса буде мати длятого 180 а четвертина 90 степенів. Та й колесо доокола землї має 360 степенів, але ті степенї суть вже дуже великі і длятого міряємо їх на милї або кільометри. Тепер же так: возьміть нитку і розтягніть еї від одного місця в обемі колеса аж до самого осередка; возьміть і другу та розтягніть так само від другого місця обему колеса аж до осередка. Обі нитки в осередку зійдуть ся разом і вроблять там кут. Межи нитками на обемі колеса єсть лиш часть з того колеса або каблук. Чим більший буде той каблук, тим ширший буде кут, а чим коротший буде каблук, тим кут буде вузший. Кут міряємо длятого степенями его каблука. Коли н. пр. каблук межи нитками буде мати 90 степенів, то і кут, який ті нитки творять буде мати також 90 степенів; а на відворот: коли кут в осередку буде мати н. пр. 50 степенів, тоді его каблук або часть з обему колеса буде мати також 50 степенів. З того видимо, що межи кутом в осередку колеса, а его каблуком на обемі колеса єсть якась звязь. Скоро знаємо, що кут в осередку має н. пр. один степень то і знаємо, що каблук до него буде мати також один степень, а до цїлого колеса не стає тогди ще 359 степенів.

Вернїм же тепер до землї і подумаймо собі, що она розрізана, а проріз еї творить колесо, котре не можемо нїяк цїле виміряти. Отже що тогди зробимо? — Возьмемо лиш часть з того колеса, якийсь каблук, котрий можемо виміряти. Але до того каблука треба нам ще кута осередкового; мусимо знати кілько степенів має той кут, а тогди будемо знати, кілько степенів має і его каблук, котрий можемо виміряти. Припустім, що нам би удало ся виміряти той кут, показалось би, що він має один степень; тогди і каблук буде мати один степень. Отже міряємо тогди той каблук мірою довготи і видимо, що він н. пр. довгий на 111 кільометрів. Коли ж так, коли один степень колеса має 111 кільометрів, то цїле колесо буде мати тілько разів по 111 кільометрів, кілько має степенів, або 360 разів по 111, значить ся 39.960 кільометрів. Отже обчислити колесо доокола землї не було би так трудно; треба би лиш зміряти вздовж спорий, а легко приступний кусень землї і знати кілько він має степенів. Але щоби се можна знати, треба до того виміреного кусня знати его кут осередковий. А то вже не так легко, бо працї землї не проріжемо, анї не перетягнемо ниток від еї поверхнї аж до осередка. Але від чого розум?

Більше як 2000 лїт тому назад, бо около року 235 перед Рождеством Христовим жив в містї Александриї в Єгиптї великий грецкий учений Ератостенес (він помер в 194 р. перед Хр. заморивши ся добровільно голодом із гризоти, длятого, що на старість осліп), котрий перший взяв ся вимірювати колесо доокола землї. Він знав, що коли сонце лїтом стоїть найвисше на небі, образ его відбиває ся в однїй дуже глубокій керници в містї Сиенї в Єгиптї, отже що в Сиенї стоїть оно тогди в самім наверշку або в зенїтї. Від подорожних, що їздили часто з Александриї до Сиени, старав ся він розвідати, як то далеко і довідав ся, що 5000 стадий (грецка міра довготи; одна стадия більше менше 192 метрів). Знав отже довготу каблука з обему землї, а щоби міг з того обчислити цїлий обем, то треба єму було ще знати осередковий кут до того каблука. Отже він зробив собі кругленьку як півкуля мисочку з міди, поставив в ній на самій серединї дротик, котрого горішний конець означав як-раз то місце, де був осередок тої мідяної півкулї (або мисочки, котру Греки називали „скафа“) і вийшов з нею на сонце, як-раз в ту пору, коли в Сиенї сонце відбивало ся в керници. Дротик з мисочки показував просто в гору до наверշка (зеніту) на небі, а проміне сонця, що падало з боку на той дротик, робило з лїнією від него до наверշка, кут, котрий був як-раз так великий, як той осередковий кут для каблука (з обему землї) від Александриї до Сиени. (Щоби ще лїпше зрозуміти кут, який творить проміне сонця або якої зьвізди з лїнією до наверշка, поставмо два пальцї на охрест так, щоби один показував просто на наверշок а другий до сонця; кут той між пальцями, а по правдї межи лїнією до наверշка і проміне сонця або якої зьвізди називаємо н а в е р ш к о в о ю або з е н ї т о в о ю р о з с т а й н о с т и ю). Міру того кута показала Ератостенесови тїнь від дротика, яка падала на мисочку, а котра закрила 50-ту часть або трохи більше як 7 степенів того колеса, з котрого мисочка мала лиш половину. З того здогадав ся він, що і каблук від Александриї аж до Сиени має трохи більше як 7 степенів або єсть пятьдесятою частию з цїлого обему землї, та що цїлий обем землї має 50 разів по 5000 стадий, значить ся 250.000 стадий. Обчисливши то на ґеоґрафічні милї значилоби то 5813 миль. Ератостенес перечислив ся о 413 миль.

(Дальше буде.)

З друкарні В. Ловиньского під зарядом В. І. Вебера.